

Bedre forsyning kan styrke danskernes hverdagsøkonomi

Line Andersen Wendland og Otto Brøns-Petersen

d. 20. maj 2026

Fødevarerpriserne er steget markant de sidste fem år. Senest er også brændstofpriserne steget mere end normalt. Det skyldes midlertidige markedsudsving og er ikke en god anledning til politisk indblanding. Derimod er der behov for en indsats mod forsyningspriserne, der udgør en betydelig del af en gennemsnitlig husholdnings forbrug, og som ligger permanent højere end nødvendigt. Tidligere analyser finder et urealiseret effektiviseringspotentiale på op mod 12,7 mia. kr., svarende til 3.900-4.400 kr. for en husholdning. De sidste fem år er forsyningspriserne steget mere end de generelle priser. Det kan være et udtryk for svagt effektiviseringspres i sektorerne, som politikerne har ansvar for at regulere, da de i mere eller mindre grad kan karakteriseres som naturlige eller regulatoriske monopoler.

Kontakt

Otto Brøns-Petersen

Analysechef

otto@cepos.dk

Telefon: 20 92 84 40

CEPOS

Forsyningspriserne er oversete

Fødevarerpriserne har fået stor opmærksomhed de forgange år. Senest er også brændstofpriserne kommet på den politiske dagsorden. Prisudsvingene har ført til et politisk ønske om at påvirke disse. Ikke desto mindre er det ikke oplagt, fordi disse prisændringer afspejler flaskehalsproblemer, herunder afbræk af leverancer gennem Hormuz-strædet. Derimod bør politikerne koncentrere sig om forsyningspriserne, der i flere sektorer ligger permanent højere end nødvendigt. Priserne på flere forsyningsydelser er endda steget mere end priserne generelt. Forsyningsydelser udgør en betydelig del af en gennemsnitlig husholdnings forbrug. Samtidig er der på flere områder stort potentiale for en mere effektiv økonomisk regulering, der kan føre til lavere forbrugerpriser. Regeringens analyser har tidligere påvist et stort effektiviseringspotentiale i forsyningssektoren.

Det anbefales, at:

- **Politikerne afholder sig fra at forsøge at påvirke priserne på f.eks. fødevarer og brændstof påvirket af markedsudsving**

Det kan f.eks. være ved f.eks. at indføre differentieret moms eller ved at sænke brændstofafgifterne midlertidigt. Det vil medføre unødvendige samfundsøkonomiske omkostninger.

- **Der rettes politisk fokus mod forsyningsområdet**

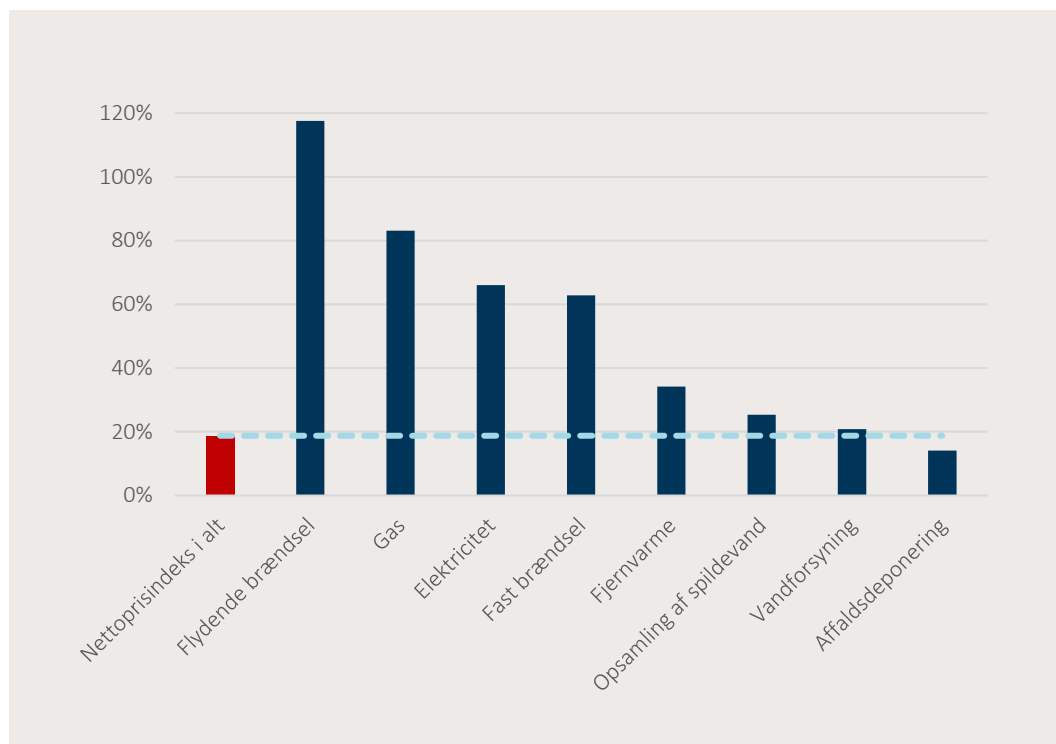
Forsyningssektorerne har karakter af at være naturlige eller regulatoriske monopoler, hvor økonomisk regulering er et oplagt værktøj til at sikre lave forbrugerpriser. Tidligere analyser viser, at større effektivitet kan medføre samfundsøkonomiske gevinster med et potentiale på op mod 12,7 mia. kr.

- **Fjernvarme- og affaldsområdet bør i højere grad udsættes for effektiviseringspres**
Særligt fjernvarme- og affaldsområdet er i svag grad udsat for effektiviseringspres pga. den nuværende regulering.

- **Undersøge om den økonomiske regulering af el-, gas- og vandsektorerne er hensigtsmæssig**

Selvom disse sektorer i højere grad er omfattet økonomisk regulering, er nettopriserne også her steget mere end de generelle priser.

Ændring i nettoprisindeks for forsyningssektoren, jan. 2021 til april 2026

Permanent høje priser er vigtigere for forbrugerne end prisudsving¹

Prisudsving er et afholdt emne i mediedækningen. De forgange år har der været øget fokus på fødevarerpriserne, mens det for nyligt har været brændstofpriserne, der har draget opmærksomhed.

Spørgsmålet er, hvilke priser der er relevante at være opmærksomme på fra et samfundsøkonomisk perspektiv.

I sig selv spiller priser en væsentlig rolle i en markedsøkonomi, da de indeholder en betydelig mængde information, som sikrer koordinering og dermed effektiv ressourceudnyttelse (Brøns-Petersen, 2025). Som udgangspunkt sikrer konkurrence lave forbrugerpriser og derfor bør prisudsving ikke umiddelbart give anledning til politisk bekymring.

På markeder med begrænset konkurrence er det derimod langt mere relevant at interessere sig for priserne. Dele af forsyningssektoren, der dækker over en række områder, herunder forsyning med el, vand, gas og varme samt håndtering af affald og rensning af spildevand, er kendetegnet ved at være naturlige monopoler. Det betyder, at nogle af disse sektorer bærer præg af at have høje omkostninger til f.eks. infrastruktur eller andre barrierer, der giver en enkelt virksomhed en omkostningsmæssig fordel i forhold til konkurrenterne.

Eldistributionsnettet, gasdistribution og vandforsyning er klassiske eksempler på naturlige monopoler. Her er det ikke samfundsøkonomisk hensigtsmæssigt at have mere end en udbyder og dermed flere sideløbende elnet, gasrør eller vandrør. Som udgangspunkt er naturlige monopoler derfor ikke udsat for konkurrence, der ellers vil sikre lave priser og høj kvalitet.

Dele af forsyningssektoren er kendetegnet ved lovbestemt begrænsning af konkurrencen. Det gælder bl.a. kommunernes affaldshåndtering, hvor husstandene har benyttelsespligt til den kommunale ordning. Sektoren har dermed karakter af at være et regulatorisk monopol (Andersen og Brøns-Petersen, 2025).

Det er altså særligt relevant at være opmærksom på priserne i disse sektorer, da fraværet af effektiv økonomisk regulering kan risikere at medføre høje prisniveauer på forsyning.

Selvom udsving i enkeltpriser – om det er fødevarerpriser eller brændstofpriser – bemærkes, er udsvingene ikke afgørende. Derimod bør fokus flyttes fra udsving i priser til

---

¹ Stor tak til studentermedhjælper Nikolaj Thoning Hofland for et stort arbejde med databehandling og kvalitetssikring af analysens datagrundlag.

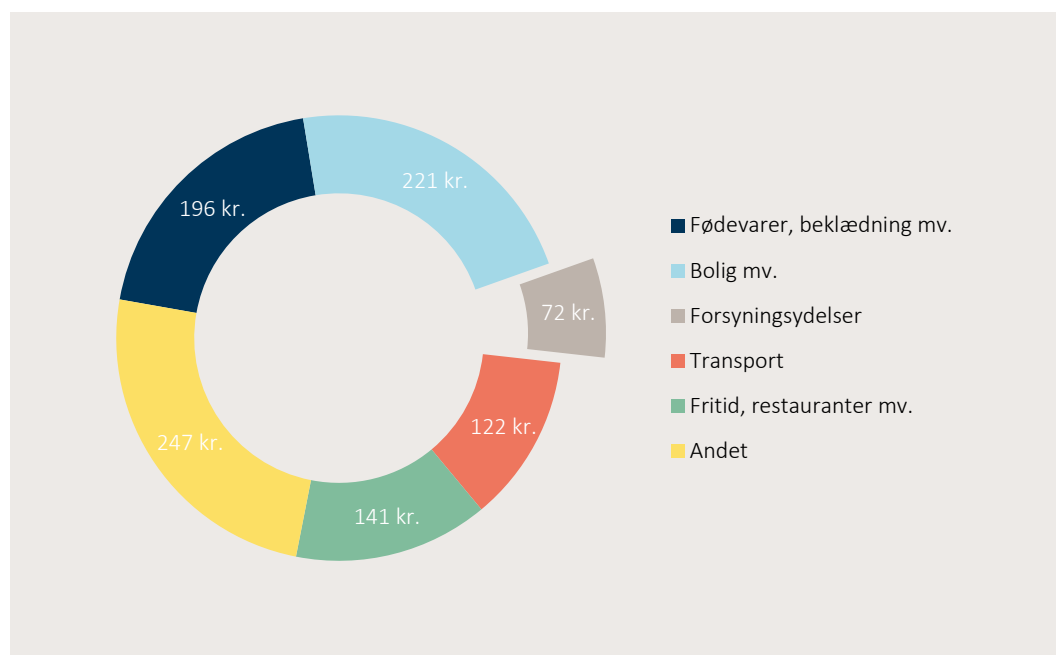
områder, hvor priserne er vedvarende for høje enten pga. utilstrækkelig konkurrence eller økonomisk regulering.

Politikerne bør interessere sig mere for forsyningspriserne

Forsyningsydelser udgør en betydelig del af danske husholdningers samlede forbrug. Figur 1 illustrerer danske husstandes gennemsnitlige forbrug i 2026 fordelt på forbrugsgrupper nedskaleret til 1.000 kr. Det vil sige, at en dansk husholdning bruger omkring 200 kr. på fødevarer, beklædning mv. hver gang de bruger 1.000 kr., mens de tilsvarende bruger omkring 70 kr. på forsyningsydelser.

Figur 1

Danske husstandes gennemsnitlige forbrug i 2026 nedskaleret til 1.000 kr.

Anm.: Inspireret af figur 1 i Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2020)

Kilde: Danmarks Statistiks vægtgrundlag for forbruger- og nettoprisindekset, samt HICP pr. januar 2026.

Figur 2 viser, hvor meget nettopriserne – dvs. priser fratrukket indirekte skatter og afgifter og tillagt evt. tilskud – er steget siden 2021. Fordelen ved at se på ændringen i nettopriserne for forsyningsområdet er, at evt. høje prisstigninger ikke kan skjules af afgiftsændringer. Eksempelvis afspejler forbrugerprisudviklingen for elektricitet at denne kategori er faldet med 23 pct. i perioden jan. 2021 til april 2026. Betragter man derimod nettoprisudviklingen for elektricitet ses det for samme periode, at elektricitet uden skatter og afgifter er steget med 66 pct. Denne diskrepans afspejler bl.a. at elafgiften gradvist er sænket i perioden, at PSO-afgiften gradvist blev afskaffet i perioden 2017-2022 samt at elafgiften midlertidigt er sænket til EU's minimumssats per 1. januar 2026. I perioden er afgiften altså faldet mere, end nettoprisen er steget, hvorfor det af

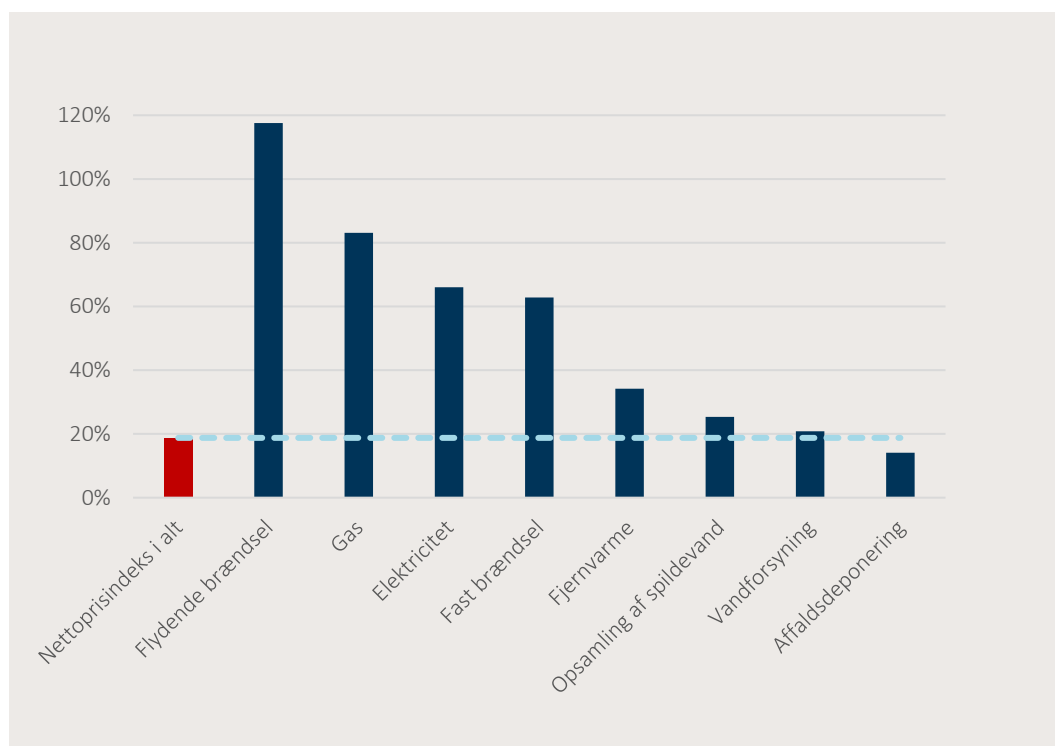
forbrugerpriserne synes at elprisen samlet set er faldet. Derfor er det særligt relevant at betragte nettoprisernes udvikling i forsyningssektoren.

Nettoprisudviklingen på forsyningsområdet kan ikke alene forklare, hvorfor prisen på el er steget så markant de forgange fem år. Der er flere faktorer, der har indflydelse på elpriserne: prisen på øvrige energikilder, energipolitik, herunder politisk udfasning af bestemte teknologier (f.eks. kul), integrationen af det europæiske elnet, økonomisk regulering mm. Som det ses af figur 2 er prisen på flydende og fast brændsel samt gas ligeledes steget markant de forgange fem år.

Figur 2 viser ændringen i det samlede nettoprisindeks samt for forsyningssektoren fra januar 2021 til april 2026.

Figur 2

Ændring i nettoprisindeks for forsyningssektoren jan. 2021 til april 2026

Kilde: Statistikbankens tabel PRIS04 (Nettoprisindeks)

Priserne i nogle forsyningssektorer er steget markant mere end det samlede nettoprisindeks i alt, som i perioden er steget med 19 pct. I perioden er nettoprisen på flydende brændsel og gas steget med hhv. 118 pct. og 83 pct., mens nettoprisen på fast brændsel er steget med 63 pct. Nettoprisen på fjernvarme og spildevand er steget hhv. 34 pct. og 25 pct. Nettoprisen på vandforsyning er steget med 21 pct., mens prisen på affaldsdeponering tilsvarende er steget med 14 pct. i perioden.

Det samlede billede viser, at priserne på forsyning generelt er steget mere end det samlede nettoprisindeks. Som udgangspunkt er naturlige monopoler eller regulatoriske monopoler ikke udsat for konkurrence og dermed et effektiviseringspres, der ellers sikrer lave priser og varer og services af høj kvalitet. I fraværet af regulering, der har til formål at holde priserne nede, vil man derfor forvente højere prisniveauer på disse områder. Et mindre effektiviseringspres og uelastisk efterspørgsel kan også lede til større prisstigninger. Der er dog i mere eller mindre omfang regulering af forsyningsvirksomhederne, afhængig af sektor.

Der er store besparelspotentialer i forsyningssektoren

Tidligere analyser har peget på store effektiviseringspotentialer i forsyningssektoren.

En række CEPOS analyser viser, at der er store besparelspotentialer grundet ineffektivitet på affaldsområdet (Lauritzen Consulting (2020); Brøns-Petersen og Andersen (2022); Andersen og Brøns-Petersen (2024), (2025b)). Senest finder Andersen og Brøns-Petersen (2025b), at husstandene i gennemsnit kan spare omtrent 1.000 kr. årligt på deres affaldsgebyr, hvis kommunerne blev lige så effektive, som de bedst sammenlignelige kommuner. Det svarer til 2,8 mia. kr. på landsplan (2025-niveau).

Samtidig viser analysen, at affaldsgebyrerne i gennemsnit er steget med 50 pct.² fra 2019 til 2025 – fra 2.697 kr. til 4.050 kr. for enfamilieboliger.

Tidligere analyser har tilsvarende fundet store besparelspotentialer i forsyningssektoren. McKinsey&Company (2016) fandt, at der var et ikke-realiseret potentiale for effektiviseringer på 5,9-7 mia. kr., svarende til 8,9-10,5 mia. kr. i 2026-niveau, om året.

Dette var på tværs af forsyningssektoren, herunder distribution af el, gas, fjernvarme og vand samt affaldsforbrænding. Analysen peger på, at den økonomiske regulering i sektorerne er utilstrækkelig til at sikre effektiv drift og dermed lave forbrugerpriser. Siden analysens offentliggørelse har der været en række ændringer af reguleringen på forsyningsområdet. Med undtagelse af området for affaldsforbrænding, er det ikke ændringer, der giver anledning til at tro, at det store potentiale skulle være indløst i mellemtiden.

---

² Dette står i kontrast til nettoprisudviklingen i figur 2 som viser at affaldsdeponering (som blot dækker over renovation) kun er steget med 14 pct. i perioden 2021-2026. Nettoprisudvikling for renovation i perioden 2019-2025 (samme periode som Andersen og Brøns-Petersen (2025b) undersøger) er 40 pct. Det skal bemærkes, at Forsyningstilsynet (2025b) ligeledes finder, at gebyret for enfamiliehuse er steget med 50 pct. i perioden 2019-2025, mens affaldsgebyret for etageboliger i samme periode er steget 60 pct. Hvorfor udviklingen i nettoprisindekset (og forbrugerprisindekset, der er lig med nettoprisindeks for renovation) er lavere i perioden, er derfor ikke klart, men kan muligvis skyldes at kategorien renovation dækker over mere end affaldsgebyrer for enfamiliehuse og etageboliger. Dertil er nettopriserne for renovation faldet med 10 pct. fra 2025-2026. Dette kan skyldes nye regler om udvidet producentansvar, som har til formål at flytte omkostningen til håndtering af emballageaffald fra husholdninger til virksomheder, hvilket har medført at en række kommuner har sænket deres affaldsgebyrer for husholdningerne.

I 2023 blev der fremsat forslag om ny organisering af affaldsforbrændingssektoren og konkurrenceudsættelse af forbrændingsegnet affald³. Det forudsættes derfor, at der er taget initiativ til at indhente potentialet herfra.

Potentialet fra forsyningssektoren inkl. fra indsamling af husholdningsaffald løber op i 11,2-12,7 mia. kr. årligt (2026-niveau). Det svarer til mellem 3.900 kr. og 4.400 kr. i gennemsnit for en husholdning.

Denne gevinst kan som udgangspunkt opnås uden at belaste de offentlige finanser. Tværtimod må forventes en lille positiv effekt på arbejdsudbuddet ved en indfrielse af potentialerne i forsyningssektoren.

Den økonomiske regulering af forsyningssektoren er utilstrækkelig

Eldistributionsnettet, gasdistribution og vandforsyning kan karakteriseres som naturlige monopoler, mens den kommunale affaldshåndtering pga. husstandenes benyttelsespligt har karakter af at være et regulatorisk monopol.

Fjernvarme blev tidligere betragtet som et naturligt monopol, hvilket ikke er tilfældet længere. I dag er der alternativer som varmepumper og lavenergihuse reelle alternativer til fjernvarme. Alligevel har kommunerne haft mulighed for at vedtage både tilslutningspligt og forblivelsespligt til fjernvarmen. Selv om det ikke betyder, at kunderne skulle bruge fjernvarme, har de ofte været forpligtet til som minimum at betale en høj grundpris for bare at være tilsluttet fjernvarmen. Reglerne er dog løbende blevet løsnet. I en periode var kommunerne forpligtet til at imødekomme ansøgninger om fritagelse for tilslutningspligten fra ejere af lavenergihuse, mens det fra 2019 ikke længere er muligt for kommunerne at vedtage tilslutningspligt for boliger, der ikke allerede er omfattet af sådan en pligt (Brøns-Petersen, 2020). Selvom reglerne er lempet, er en række husstande stadig omfattet af forblivelsespligt til fjernvarmen, hvilket betyder at fjernvarme endnu har karakter af at være et regulatorisk monopol.

El, gas og vand er økonomisk reguleret gennem indtægtsrammer, som fungerer som et loft over virksomhedernes indtægter og dermed også de priser, som forbrugerne møder. Indtægtsrammen fastsættes typisk på baggrund af historiske omkostninger fratrukket effektiviseringskrav.

Økonomisk regulering er vigtig for forbrugerne. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022) finder, at uden økonomisk regulering havde prisen på drikkevand i de større, regulerede drikkevandsselskaber formentlig været 13-17 pct. højere end i dag. Ligeledes finder Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022), at det ikke tyder på, at vandkvaliteten og forsyningsikkerheden er påvirket negativt af den økonomiske regulering.

---

³ Kilde: <https://www.ft.dk/samling/2022/lovforslag/L115/bilag/1/2696427.pdf>

Vandsektoren⁴ og gasdistribution⁵ er dertil underlagt krav om hvile-i-sig-selv, hvilket betyder at selskabernes indtægter ikke må overstige udgifterne over en årrække. Fra 2023 er Energinet overgået fra hvile-i-sig-selv-regulering til indtægtsrammeregulering⁶.

Selvom hvile-i-sig-selv-princippet skal sikre, at indtægter ikke overstiger udgifterne, er princippet ikke tilstrækkeligt til at sikre lave priser. Det skyldes, at princippet ikke giver incitament til at effektivisere driften og dermed reducere omkostninger og priser. Derudover er der risiko for overinvesteringer. I det omfang forsyningsselskaberne ikke er udsat for konkurrence og omkostningerne kan overvælttes til forbrugerne, kan det føre til for mange og for risikable investeringer. Begge dele presser priserne op for forbrugerne. (jf. f.eks. De Økonomiske Råds formandskab, 1997).

Embedsmandsudvalgets ideoplæg (2005) anbefalede, at hvile-i-sig-selv-princippet helt burde afskaffes for vandsektoren og erstattes af et prisloft. I 2024 nedsatte daværende regering (SVM) et Vandreguleringsudvalg, der har til opgave at give den økonomiske regulering af vandsektoren et eftersyn. Bemærkelsesværdigt anbefaler udvalget i deres første delrapport ikke at afskaffe hvile-i-sig-selv-reguleringen (Vandreguleringsudvalget, 2025).

Fjernvarmeområdet er også underlagt hvile-i-sig-selv-princippet, men er derudover ikke på samme måde underlagt økonomisk regulering i form af bindende effektiviseringskrav⁷.

Fra 2025 trådte et prisloft på fjernvarme i kraft. Formålet med prisloftet er at sikre gennemsigtighed i prisen på fjernvarme og give fjernvarmeforbrugere med høje varmepriser bedre mulighed for at fravælge fjernvarme.

Der er dog ikke tale om et bindende prisloft, da virksomhederne ikke begrænses i, hvad de kan opkræve hos forbrugerne. Konsekvensen af prisloftet er, at hvis virksomhederne ikke får nedbragt deres priser tilstrækkeligt, kan forbrugerne få ophævet deres forbrugerbindinger⁸. Fjernvarmeselskaberne bliver altså ikke som sådan stillet over for generelle effektiviseringskrav.

Boligejere kan stadig være omfattet tilslutningspligt, hvis det var meddelt af kommunen før 2019. Ligeledes kan boligejere være omfattet af forblivelsespligt, hvis man allerede er tilsluttet fjernvarmen⁹. Det er disse bindinger, der kan ophæves, hvis ikke fjernvarmeselskaberne reducerer deres priser tilstrækkeligt.

---

⁴ Kilde: <https://www.vandreguleringsudvalget.dk/Media/638865192502959715/Delrapport.pdf>

⁵ Kilde: <https://evida.dk/om-evida/okonomisk-regulering/>

⁶ Kilde: <https://energinet.dk/media/vxvkfyd/aarsrapport-2023.pdf>

⁷ Kilde: <https://danskjernvarme.dk/om-os/fakta-om-fjernvarme>

⁸ Kilde: <https://ens.dk/forsyning-og-forbrug/forbrugerprisloft-paa-fjernvarme>

⁹ Kilde: <https://www.bolius.dk/er-du-tvunget-til-at-faa-fjernvarme-21779>

Samlet set er den økonomiske regulering på fjernvarmeområde svagere end for f.eks. vandforsyningen, hvor loftet over indtægter både indeholder individuelle effektiviseringskrav baseret på benchmarking samt generelle effektiviseringskrav.

At der er svagt konkurrencepres på fjernvarmeområdet vil oplagt komme til udtryk i priserne. Den seneste prisstatistik for fjernvarmeforsyningen viser, at den højeste forbrugerpris for fjernvarme til et standardhus er 33.689 kr., mens det hos den billigste leverandør tilsvarende blot koster 3.478 kr. I gennemsnit er forbrugerprisen 17.777 kr. for fjernvarme til et standardhus i januar 2026¹⁰. Der er altså stor variation i fjernvarmepriserne i Danmark.

Ifølge Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2020) har fjernvarmesektoren i Sverige været fuldt dereguleret og dermed fuldt ud konkurrenceudsat med fri prissætning siden 1996. Svenske forbrugere har med ganske få undtagelser mulighed for at skifte til en anden individuel varmeforsyning. I Sverige er fjernvarmepriserne lavere og varierer mindre end i Danmark.

Fjernvarmesektoren i Danmark bør i højere grad end i dag konkurrenceudsættes. Det vil dog kræve en mere omfattende reform, som Brøns-Petersen (2020) har et bud på udformning af. Anbefalinger til en ny fjernvarmeregulering indebærer at fjerne tilslutnings- og forblivelsespligter for alle nuværende kunder. Et andet væsentligt element i en ny fjernvarmeregulering er at gennemføre menuregulering af værkerne, så de skal vælge mellem status som reguleret eller som kommercielt værk. Dertil bør værkerne have frit brændselsvalg, ingen forsyningspligt, lettere adgang til brug af overskudsvarme, lettere administrative byrder og mulighed for kommuner at sælge deres værker uden modregninger i bloktilskuddet. På længere sigt bør Varmeforsyningsloven ophæves og erstattes med få regler i en ny lov.

Også området for renovation, altså håndtering af husholdningernes affald, er et område med begrænset konkurrence. Renovationsområdet er karakteriseret ved at være et regulatorisk monopol, da husholdningerne har benyttelsespligt til den kommunale ordning. Den kommunale affaldshåndtering er ikke underlagt økonomisk regulering, men er forpligtet til at følge hvile-i-sig-selv-princippet.

På affaldsområdet har husholdningerne benyttelsespligt til den kommunale affaldsordning, der hverken er udsat for konkurrence eller økonomisk regulering. Andersen og Brøns-Petersen (2025b) illustrerer, at der er stort potentiale for at realisere besparelser på husholdningernes affaldsindsamling.

For at realisere besparelserne anbefaler Andersen og Brøns-Petersen (2025b) en række ændringer for at styrke konkurrencen og sikre højere effektivitet på affaldsområdet. For det første anbefales det, at kommunernes regulatoriske monopol på affaldshåndtering ophæves. Affaldsindsamling er ikke som udgangspunkt et naturligt monopol. Det er derfor

---

¹⁰ Forsyningstilsynets fjernvarmepriser pr. august 2025. Link: <https://forsyningstilsynet.dk/analyser-og-tal/forbrugerpriser/fjernvarmepriser>

vanskeligt at argumentere for, at kommunerne skal have regulatorisk monopol på husstandenes affaldshåndtering. Hvis der opstår lokale monopoler, kan det da diskuteres, om økonomisk regulering i kombination med valgfrihed af leverandør vil være gavnligt.

I mellemtiden bør de politiske aftaler på området udmøntes. I 2020 blev det aftalt, at de kommunale affaldsydelser skal selskabsgøres. Der er endnu ikke fremsat lovforslag om selskabsgørelse. Det blev dertil aftalt, at affaldsgebyrerne skal underlægges prislofter. Prislofter er ej heller implementeret. Dog har Forsyningstilsynet fremlagt en analyse af overordnede modeller for prislofter (Forsyningstilsynet, 2025a). En af modellerne i analysen lægger op til, at prisloftet udmøntes som udbudspligt. Andersen og Brøns-Petersen (2025b) viser, at størstedelen af kommunerne har haft hele eller dele af affaldsindsamlingen i udbud. Alligevel viser analysen, at der er et stort effektiviseringspotentiale. Det tilsiger, at et prisloft udmøntet som udbudspligt ikke vil være tilstrækkeligt til at indfri potentialerne. Selskabsgørelse og et reelt prisloft, der sikrer faktiske effektiviseringer, bør udmøntes snarest muligt.

Som tidligere beskrevet er affaldsområdet omfattet af hvile-i-sig-selv princippet. I forbindelse med selskabsgørelse af affaldshåndteringen bør princippet ophæves. Princippet giver ikke incitament til effektiviseringer og dermed omkostnings- og prisreduktioner og giver samtidig tilskyndelse til overinvesteringer. Begge dele fører samlet set til højere omkostninger for forbrugerne.

Selvom udbudspligt ikke er tilstrækkeligt til at sikre lave priser for forbrugerne og derfor ikke bør erstatte et faktisk prisloft, bør der alligevel indføres udbudspligt på affaldsindsamlingen. Udbud kan være med til at sikre, at den billigste løsning, der opfylder de opstillede krav, vælges. Det medvirker til at holde husholdningernes affaldsgebyrer nede. Udbud kan være med til at skabe konkurrence på et område, der er underlagt regulatorisk monopol og derfor endnu ikke er konkurrenceudsat.

Slutteligt anbefaler Andersen og Brøns-Petersen (2025b), at kommunerne søger inspiration fra bedste praksis. Analysen viser, hvilke sammenlignelige kommuner hver enkelt kommune kan søge inspiration fra, for at effektivisere affaldshåndteringen.

Både fjernvarme og affald er to områder, som ifølge Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2020) har dårlige rammebetingelser for konkurrence. Generelt peger Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2020) på, at forsyningssektorerne scorer lavt i konkurrenceindikatoren. En lav score skal tolkes som, at en sektor har en regulering, der ikke giver gode rammebetingelser for konkurrence.

Veje til bedre regulering på forsyningsområdet

Lauritzen Consulting og Brøns-Petersen (2018) gennemgår en række forslag til at forbedre reguleringen på forsyningsområdet. Forslagene har til formål at styrke effektiviteten på forsyningsområdet og dækker bl.a. over strammere benchmark-baseret indtægtsrammeregulering, menuregulering til at sikre maksimal effektivisering blandt virksomhederne, mulighed for, at kommunerne kan modtage udbytte og sælge

forsyningselskaber uden modregning i bloktilskuddet samt generelt sikre fri konkurrence så vidt muligt.

I dag er el- og vandområderne underlagt indtægtsrammer med loft over de samlede indtægter. Det samme bør gælde for hele forsyningsområdet. Her skal benchmarking lede til generelle og selskabsspecifikke effektiviseringer.

Ved menuregulering skal selskaberne vælge mellem at være omkostningsdækkede eller gevinstmaksimerende. Et omkostningsdækket selskab vil frasige sig retten til at få forrentet sin indskuds- eller anlægskapital og til at modtage udbytte. Derimod kan selskabet få dækket sine faktiske omkostninger på lån, der er optaget for at finansiere sine investeringer (på betingelse af, at låntagningen har været konkurrenceudsat). Et gevinstmaksimerende selskab har mulighed for at forrente sin kapital og ejerne kan modtage udbytte. Dertil skal selskabet forpligte sig til at gennemføre større effektiviseringer, end dem de omkostningsdækkede selskaber skal gennemføre. Samtidig skal de gevinstmaksimerende selskabers priser være lavere end de omkostningsdækkedes. Gennemføres ekstraordinære effektiviseringer, skal selskabet kunne beholde en del af gevinsten ved effektiviseringen.

Fordelen ved menuregulering er, at selskaberne har tilskyndelse til at vælge den reguleringsform, der vil give de største effektiviseringer for dem. En uddybende beskrivelse af menuregulering findes i Lauritzen Consulting og Brøns-Petersen (2018).

Gældende regler betyder, at kommunerne modregnes i deres bloktilskud, hvis de sælger kommunalt ejede forsyningselskaber. Modregningen fungerer derfor som en slags særlig "beskatning" af salg af forsyningselskaber. Modregningen kan begrænse kommunernes tilskyndelse til effektiviseringer, da det er mindre gunstigt at effektivisere driften i selskabet og dermed forøge salgsværdien. Ligeledes kan reglerne begrænse ellers gavnlige fusioner, der kunne medføre stordriftsfordele og dermed besparelser for forbrugerne. Dertil bør kommunerne kunne modtage udbytte, hvis de er gevinstmaksimerende, som i givet fald vil selskabsbeskattes. Derfor bør kommunerne kunne sælge forsyningselskaber uden at opleve modregning i bloktilskuddet.

Endelig bør regler, der forhindrer fri konkurrence på forsyningsområderne fjernes. Selvom det på flere områder ikke er teknisk eller økonomisk muligt, bør lovgivningen ikke forbyde konkurrence. Eksempler på sådan regulering er kommunernes mulighed for at kræve forblivelsespligt til fjernvarmen og husstandenes benyttelsespligt til den kommunale affaldsordning.

Erfaringer med konkurrenceudsættelse

Copenhagen Economics (2005) har undersøgt den økonomiske effekt af konkurrenceudsættelser i netværksindustrier¹¹ i 15 EU-medlemslande i en periode på 10-15 år. Studiet estimerer, at markedsåbninger i netværksindustrier indtil årtusindskiftet

---

¹¹ De undersøgte netværksindustrier er: elektricitet, telekommunikation, jernbanepassagertransport, jernbanegodstransport, urban passagertransport, luftpassagertransport, naturgas og posttjenester.

samlet set har øget velfærden¹² i EU med 1,9 pct. De samlede gevinster er primært drevet af markedsåbninger i sektorerne telekommunikation og elektricitet. Det skyldes for det første, at de to sektorer udgjorde næsten to tredjedele af outputtet af de syv netværksindustrier dækket i studiet. Derudover har markedsåbningerne været hurtigere og haft større gennemslagskraft i disse sektorer end i de øvrige sektorer. For det tredje er effekten af markedsåbninger på pris og produktivitet i sig selv større og mere markant i disse sektorer end i øvrige netværksindustrier.

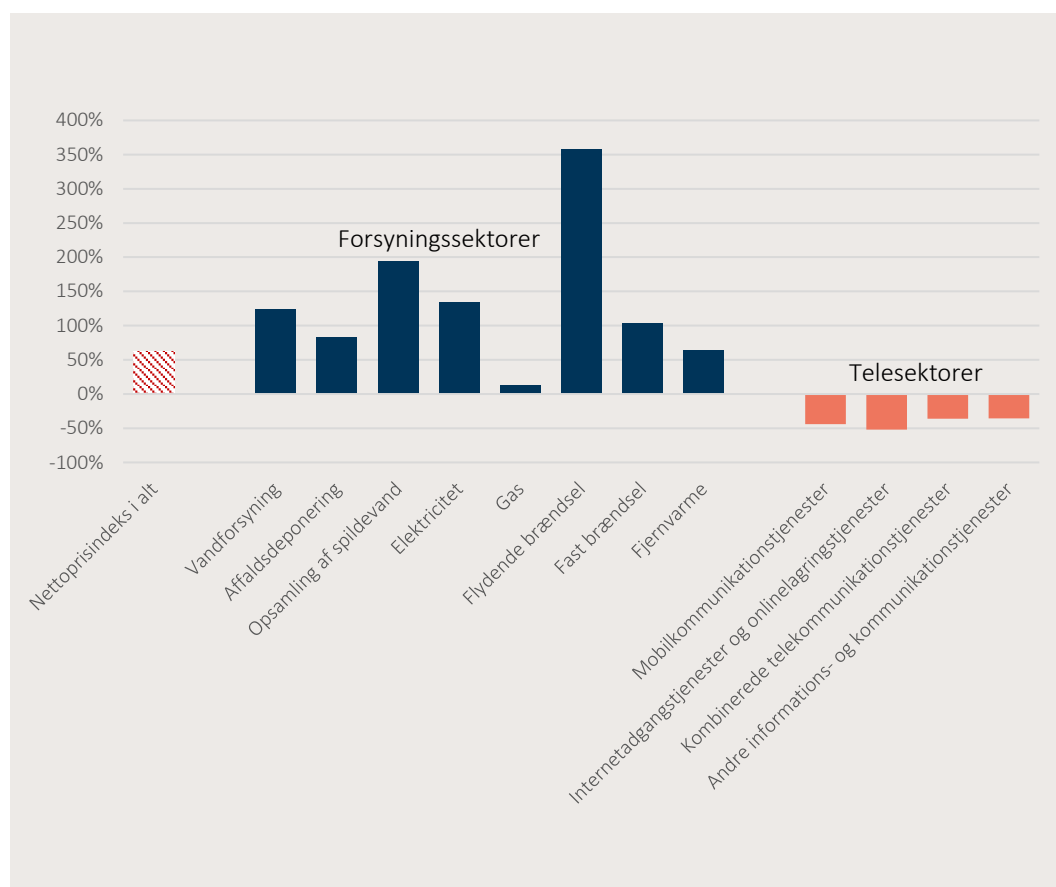
Tidligere blev telesektoren betragtet som et naturligt monopol. Reguleringsmæssigt havde staten telemonopol gennem Tele Danmark, som blev ophævet i 1996. Telesektoren fungerer derfor som et eksempel på en sektor, hvor lovgivning, der forhindrer fri konkurrence er blevet ophævet.

Figur 3 viser nettoprisudviklingen i forsyningssektorerne og telesektorerne fra december 2000 til marts 2026. I de fleste forsyningssektorer er nettoprisen steget mere end det samlede nettoprisindeks i alt i perioden. Bemærkelsesværdigt er det, at nettopriserne i telesektoren i samme periode samlet set er faldet.

---

¹² Velfærd måles som samlet forbrug.

Figur 3

Telesektoren dec. 2000 til april 2026

Kilde: Statistikbankens tabel PRIS04 (Nettoprisindeks)

En del af prisfaldet i telesektoren kan sammen med teknologisk udvikling tilskrives liberaliseringen af sektoren (Falch m.fl., 2008). Samtidig med prisfaldet er der sket en markant forbedring af serviceniveauet i telesektoren, hvor eksempelvis både mobilhastighed og internethastighed er øget markant.

Forsynings- og telesektoren kan ikke direkte sammenlignes, da den teknologiske udvikling i høj grad reducerer betydningen af den infrastruktur, der tidligere i telebranchen kunne betragtes som et naturligt monopol. Ikke desto mindre tjener telesektoren som eksempel på de gavnlige effekter i form af lavere priser, som styrket konkurrence kan medføre.

Senest er postområdet konkurrenceudsat, da befordringspligten for pakker og breve, der ellers lå hos PostNord, blev ophævet fra 1. januar 2024. Det betyder, at befordring for pakker og breve mv. som udgangspunkt er overladt til markedet¹³. Fra 1. januar 2026 har PostNord besluttet ikke længere at levere breve og i stedet fokusere på at være

¹³ Kilde: <https://www.trm.dk/media/wvjm15ii/aftale-om-rammerne-for-den-fremtidige-indretning-af-postsektoren-fra-d-1-januar-2024-a.pdf>

pakkeleverandør, der i dag er et konkurrencepræget marked med mange leverandører¹⁴. Alligevel ejer staten 40 pct. af PostNord AB¹⁵. Det er svært at retfærdiggøre et statsligt ejerskab af PostNord og staten bør derfor sælge sin ejerandel. Et salg af statens andele i PostNord til mere effektive aktører flugter med anbefalingerne i Produktivitetskommissionen (2013).

Erfaringerne fra blandt andet tele- og postsektoren viser, at konkurrenceudsættelse er muligt, hvis der er politisk vilje til det. Disse erfaringer kan bruges ved forbedringer af reguleringen af forsyningssektoren.

---

¹⁴ Kilde: <https://www.trafikstyrelsen.dk/arbejdsomraader/post-og-koerekort/styrelsens-arbejde-paa-postomraadet/postvirksomhederne>

¹⁵ Kilde: <https://fm.dk/arbejdsomraader/statens-selskaber/organisering-af-statens-selskaber/>

Politikerne bør ikke forsøge at kontrollere fødevarer- og brændstofpriserne

De seneste år har der været særligt fokus på fødevarerpriser. Fødevarer er omfattet af den hovedgruppe¹⁶, der er steget mest i pris de forgange fem år. Priserne på fødevarer steg særligt meget i begyndelsen af 2022, hvorefter de fortsat er steget mere end de generelle forbrugerpriser, dog langt fra stigningen i 1. halvår 2022.

Også brændstofpriserne er aktuelle i den offentlige debat. I marts 2026 steg prisen på diesel og benzin med hhv. 21 pct. og 11 pct. sammenlignet med måneden før. Fra marts til april er prisstigningen hhv. 8 pct. og 6 pct. Prisstigningerne kan tilskrives global uro og dermed forstyrrelser af verdens olieeksport. I 2026 udgør husholdningers forbrug benzin og diesel knap 2 pct. af det samlede forbrug i en gennemsnitlig husholdning.

I 2022 var inflationen højere end normalt. De generelle forbrugerpriser er siden januar 2021 steget med 17,7 pct. Det svarer til, at forbrugerpriserne i Danmark i gennemsnit er steget med 3,1 pct. årligt i perioden, hvilket er højere end centralbankernes inflationsmål på omkring 2 pct. årligt. I boks 1 forklares det, hvad inflation er, og hvordan forbrugerpriserne opgøres af Danmarks Statistik.

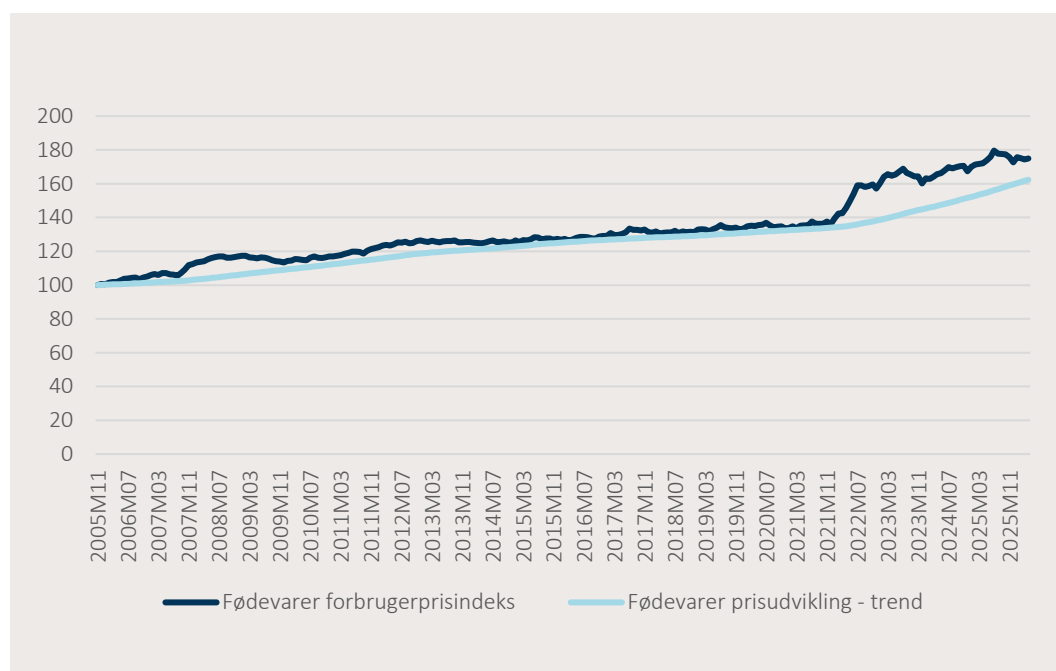
Selvom ikke kun fødevarerpriser svinger over tid, fylder udviklingen i disse alligevel tilsyneladende relativt meget i opfattelsen af inflation. Det kan skyldes, at husholdninger lægger mere mærke til prisudviklingen på varer og services, som de hyppigere køber kontant. I perioder, hvor fødevarerpriser stiger mere end de generelle forbrugerpriser, kan det føre til, at husholdningerne overvurderer inflationsniveauet og inflationsforventningerne (Abildgren og Kuchler, 2019).

Fødevarerpriser og brændstofpriser kan i en periode afvige fra den langsigtede trend for prisudviklingen. Figur 4 viser, hvordan forbrugerpriserne på fødevarer har udviklet sig siden 2005 relativt til den langsigtede trend for prisudviklingen. Siden 2022 har fødevarerpriserne ligget over den langsigtede trend. Generelt har der i øvrigt ikke været store udsving i fødevarerpriserne i perioden. Figur 5 viser tilsvarende prisudviklingen for diesel- og benzin fra 2013 til 2026. Her ses betydeligt flere udsving i brændstofpriserne omkring de langsigtede trends for hhv. diesel- og benzinpriser.

---

¹⁶ 'Fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer'

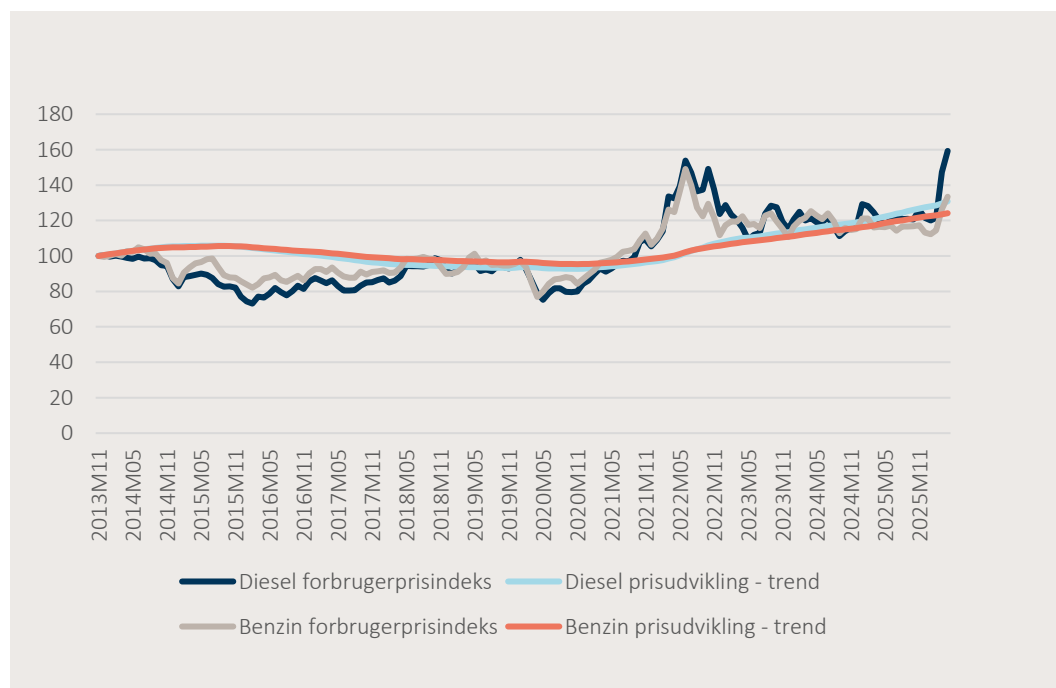
Figur 4

Udvikling i fødevarerpriser 2005-2026 (2005M11=100)

Anm.: Trend er beregnet som 5 års glidende gennemsnit i forbrugerpriserne

Kilde: Statistikbankens PRIS01 samt egne beregninger

Figur 5

Udvikling i diesel- og benzinpriser 2013-2026 (2013M11=100)

Anm.: Trend er beregnet som 5 års glidende gennemsnit i forbrugerpriserne. Data for diesel- og benzinpriser går ikke lige så langt tilbage som fødevarerpriser og rapporteres derfor først fra 2013.

Kilde: Statistikbankens PRIS01 samt egne beregninger

Det er i sig selv ikke problematisk, at priser svinger og afviger fra den langsigtede trend, da prisudsving sandsynligvis er et udtryk for markedsudviklinger. F.eks. kan de seneste prisstigninger på brændstof tilskrives øgt knaphed på olie pga. uro i Mellemøsten. Prisstigningerne signalerer derfor øget knaphed på brændstof og giver tilskyndelse til at reducere forbruget samt til at øge udbuddet.

Den samlede udvikling i forbrugerpriserne er et udtryk for prisudviklingen i husholdningernes forbrug. Det betyder, at nogle priser er steget mere, mens andre priser er steget mindre end det samlede forbrugerprisindeks.

Forbrugerprisindekset er et vægtet gennemsnit af prisindekset for alle de typer varer- og ydelser, som indgår i det private forbrug. Prisen kan derfor stige meget for enkelte varer, men ikke nødvendigvis have stor indflydelse på det samlede forbrugerprisindeks. Det indebærer, at de heller ikke har stor betydning for forbrugernes købekraft.

At nogle vare- eller servicegrupper er steget meget i pris, siger ikke i sig selv noget om, hvordan husholdningernes forbrug påvirkes af dette. Eksempelvis er prisen på underkategorien 'Brevomdeling' steget med 57 pct. fra 2021 til 2026. Det er naturligvis en markant prisstigning, men hvis kun en lille andel af forbrugernes budget går til posttjenester, vil det ikke have stor indflydelse på husholdningernes købekraft. I 2026 udgjorde kategorien af brevomdeling 0,08 pct. af husholdningernes samlede forbrug. I 2021 udgjorde 'Porto, breve' (kategorien, der svarer til brevomdeling¹⁷) 0,03 pct. af husholdningernes forbrug. Selvom prisen er steget markant, udgør tjenesten i både 2021 og 2026 en meget lille andel af det samlede husholdningsforbrug og derfor vil en stor prisstigning have meget lille indflydelse på det samlede forbrugerprisindeks.

I stedet for at se på, hvilke vare- eller servicegrupper der isoleret set er steget mest i pris er det derfor mere relevant at undersøge, i hvilket omfang en enkelt gruppes prisstigning har haft indflydelse på den samlede prisudvikling i perioden januar 2021 til april 2026. I perioden er inflationen målt med forbrugerprisindekset steget med 17,7 pct. Tabel 1 præsenterer bidraget til prisudviklingen fra enkelte forbrugsgrupper.

---

¹⁷ Fra 10. februar 2026 har Danmarks Statistik opdateret klassificeringen i forbrugerprisindekset og har i samme omgang opdateret en række kategorier, der indgår i forbrugerprisindekset. Vægten fra 2021 vurderes stadig at være sammenlignelig med vægten i 2026.

Tabel 1

Forbrugsgrupperes bidrag til prisudvikling, jan. 2021 til april 2026

Forbrugsgrupper (hovedgrupper)	Bidrag, pct.-point
Bolig, vand, elektricitet, gas og andet brændsel	4,5
Fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer	3,8
Transport	2,5
Restauranter og hoteller	2,1
Fritid, sport og kultur	0,9
Personlig pleje samt diverse varer og tjenester	0,9
Information og kommunikation	0,7
Forsikring og finansielle tjenesteydelser	0,6
Beklædning og fodtøj	0,5
Bolig-, husholdningsudstyr samt husholdningstjenester	0,4
Alkoholiske drikkevarer og tobak	0,4
Sundhed	0,3
Undervisning	0,2

Anm.: Forbrugsgrupperne er sorteret i faldende rækkefølge efter bidrag. Bidragene er beregnet vha. den samlede prisudvikling for hver kategori ganget med 2026 vægten i forbrugerprisindekset. Da vægtene afviger en smule for hver kategori fra år til år, betyder det at ovenstående tabel ikke er eksakt opgørelse af hver gruppes bidrag og at summen af bidragene vil afvige en smule fra den samlede generelle prisudvikling.

Kilde: Egne beregninger baseret på tabel PRIS01 fra Statistikbanken samt Statistikbankens vægtgrundlag for forbruger- og nettoprisindekset, samt HICP pr. januar 2026.

Som det fremgår af tabel 1 er det ikke 'fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer', der har haft størst indflydelse på det samlede forbrugerprisindeks. Fra 2021 er prisen på 'Bolig, vand, elektricitet, gas og andet brændsel' steget 15 pct. For gruppen 'Fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer' er prisen i samme periode steget med 31 pct. Selvom priserne på fødevarer mm. er steget betydeligt mere end bolig mm., så har 'Bolig, vand, elektricitet, gas og andet brændsel' jf. tabel 1 alligevel haft større indflydelse på den samlede forbrugerprisudvikling fra 2021-2026, hvilket netop skyldes, hvor meget hver forbrugskategori fylder i husholdningernes samlede budget. I 2026 udgør en gennemsnitlig husstands udgifter til 'Bolig, vand, elektricitet, gas og andet brændsel' 29,5 pct., mens udgifter til 'Fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer' tilsvarende udgør 12,2 pct.

Boks 1

Hvad er inflation og hvordan opgøres forbrugerpriser?

Inflation er det begreb, der dækker over, at priserne på varer og tjenester generelt stiger over tid. Forbrugerprisindekset bruges til at måle inflation.

Alt andet lige reduceres husholdningernes købekraft, når der er inflation. Forventet inflation vil dog typisk blive inkorporeret i lønningerne, mens uventet inflation vil kunne udhule købekraften. Den europæiske centralbank et inflationsmål på 2 pct. på mellemlang sigt, hvilket er med til at stabilisere de danske inflationsforventninger.

Da inflationstal er et udtryk for, hvor meget priserne har ændret sig i en given periode, f.eks. fra år til år, vil faldende inflation ikke nødvendigvis betyde, at priserne falder. Er inflationen faldet fra 8 pct. til 2 pct. fra et år til det næste er det blot et udtryk for, at priserne stiger mindre end tidligere.

Forbrugerprisindekset har til formål at belyse prisudviklingen for de varer og tjenester, der indgår i husholdningernes forbrug på dansk område.

Indekset viser den månedlige ændring i omkostningerne ved at købe en fast varekurv, der er sammensat efter husholdningernes forbrug af varer og tjenester. Samlet set opgøres indekset på baggrund af 23.000 priser, der indsamles fra 1.600 butikker, virksomheder og institutioner.

Priserne, der indgår i forbrugerprisindekset, er de priser, som forbrugerne faktisk betaler. Dvs. at priserne er inkl. moms og afgifter og fratrukket eventuelle tilskud. Eneste undtagelse er udgifter til husleje, hvor den samlede husleje, dvs. egenbetalingen plus eventuel boligstøtte, indgår.

Forbrugerprisindekset anvendes som et mål for inflationen i økonomien og bruges således både som konjunkturindikator og til regulering af kontrakter, pensioner og lønninger, samt ved deflatering af tidsserier for det private forbrug opgjort i markedspriser.

Ved inflation forstås en generel og vedvarende stigning i forbrugerpriserne. Stigning i enkeltkomponenter i forbrugerprisindekset, så som energi eller fødevarer, påvirker derimod de relative priser og kan ikke drive generel inflation, medmindre den økonomiske politik tillader det.

I Danmark har Nationalbanken ikke et inflationsmandat, men skal derimod sikre fastkurspolitikken over for euroen. Det medfører, at den danske inflation følger inflationen i euro-landene og ECB's pengepolitik.

Kilde: <https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/statistikdokumentation/forbrugerprisindeks> og <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=9560&sid=forbruger>

Reallønnen er genoprettet

I 2022 kom der særligt fokus på inflationen, da denne for året kom tæt på 8 pct. Stiger lønningerne langsommere end inflationen, reduceres husholdningernes købekraft.

Kühl (2025) viser, at de stigende priser siden 2020 udhulede danskernes købekraft, men at reallønnen fra 2025 for den gennemsnitlige lønmodtager i den private sektor er 2,5 pct. over niveauet i 2020. Købekraften er dermed genoprettet for denne gruppe. Analysen viser ydermere, at overførselsindkomstmotageres købekraft endnu ikke er genoprettet. Det skyldes bl.a., at overførselsindkomster reguleres med en forsinkelse på to år.

Også for medarbejdere i den offentlige sektor er købekraften genoprettet¹⁸.

Reallønnen er dermed genoprettet oven på perioden med særligt høj inflation.

Stigende priser spiller en vigtig rolle

Stigende priser er et udtryk for knaphed. Dette signal er både anvendeligt for forbrugere og producenter. Producenter vil betragte stigende priser som et signal om, at der vil være gevinster at hente ved at øge produktionen af en given vare eller ved at bringe alternativer på markedet. De forbrugere, der værdisætter den knappe ressource mindst og dermed har den laveste betalingsvillighed, vil mindske efterspørgslen efter varen. På den måde sikres effektiv ressourceudnyttelse.

Med undtagelse af regulering af eksternaliteter¹⁹ og naturlige monopoler er det er altså ikke oplagt, at politikerne skal blande sig i prisdannelsen, da det dermed vil forstyrre de signaler, priser leverer.

Som analysen viser, er fødevarerpriserne steget mere end det generelle forbrugerprisindeks siden 2021. Det er dog i højere grad et udtryk for stigende knaphed i forsyningskæderne, end det er et udtryk for, at priserne er et problem, som politikerne kan bidrage til at løse. I mellemtiden er reallønnen genoprettet, og der synes derfor et endnu svagere argument for politisk indblanding.

Differentieret moms er en dårlig idé

Alligevel har fødevarerprisstigningerne opnået betydelig politisk opmærksomhed, og politikerne vil gerne blande sig i prisdannelsen. SVM-regeringen er sammen med Danmarksdemokraterne, Socialistisk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti, Enhedslisten, Radikale Venstre og Alternativet blevet enige om at prioritere 6 mia. kr. årligt fra 2028 og frem til at nedsætte momsen på alle fødevarer eller fjerne momsen helt på frugt og grønt²⁰.

---

¹⁸ Kilde: <https://fho.dk/blog/2025/09/19/efter-inflationskrise-nu-har-loenmodtagere-i-det-offentlige-ogsaa-genvundet-koebekraft/>

¹⁹ For mere om effektiv regulering af eksternaliteter henvises til Brøns-Petersen (2025).

²⁰ Kilde: <https://fm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2026/januar/bred-aftale-om-ramme-til-nedsaettelse-af-moms-paa-foedevarer-eller-frugt-og-groent/>

Skatteministeriet har i et folketings svar²¹ beregnet, at momsen på fødevarer for 5,8 mia. kr. efter tilbageløb og adfærd kan sænkes med 5 pct.-point. Virkningen for forskellige familietyper er for enlige en årlig besparelse på mellem 1.080 kr. og 1.310 kr. om året, mens besparelsen for par evt. med to børn er mellem 2.470 kr. og 3.480 kr.

Adskillelige økonomer har dog advaret mod at ændre på enhedsmomsen og indføre differentieret moms på fødevarer.²² Det er der flere årsager til.

For det første vil en sænkning af momsen på fødevarer ændre på de relative priser. Det betyder, at gevinsten ved at købe eller sælge en vare fremfor en anden skævvrides. Normalt vil man gerne undgå at skævvride forbrugernes beslutning væk fra det valg, de ellers ville tage uden statens indblanding. En skævvridning indebærer nemlig et forvriddingsstab, som ikke er til glæde for nogen. Det vil sige, at der er tale om en samfundsøkonomisk omkostning. Hvis finansiering af momsnedsettelse dertil skal findes gennem fx højere indkomstskatter eller andre mere forvriddende skatter, øges det samfundsøkonomiske tab yderligere.

For det andet vil en differentieret moms medføre betydelige administrative byrder for både virksomheder og myndigheder. En væsentlig byrde omhandler afgrænsningsspørgsmål. Sådanne spørgsmål skal myndighederne forholde sig til, ligesom virksomhederne skal navigere i, hvilke varer, der så reelt er omfattet af en given momssats.

Skatteministeriet (2024) estimerer, at nedsat moms på frugt og grønt vil medføre årlige administrative omkostninger for erhvervslivet på 270 mio. kr. Analysen viser, at nedsat moms på frugt og grønt samlet set vil medføre et samfundsøkonomisk tab på 125 mio. kr., selv inklusive en usikker besparelse på 25 mio. kr. i sundhedsvæsenet.

Selvom forslaget om differentieret moms blot omhandler fødevarer i et eller andet omfang, vil stort set alle virksomheder blive omfattet. Ifølge Aggerholm og Boesen (2026) omfatter analysen af Skatteministeriet blot virksomheder, der handler med fødevarer som en del af deres kerneforretning. Aggerholm og Boesen (2026) peger på, at ikke kun fødevarer virksomheder, men også virksomheder, der indkøber fødevarer, f.eks. til kantine, som personalegode til medarbejdere, til møder ol. vil være påvirket af differentierede momsregler. Derfor vil de administrative omkostninger være højere end estimeret i Skatteministeriets analyse. Dansk Industri estimerer, at byrder fra øget administration og kontroltryk ved differentieret moms vil koste mellem 1,1 mia. kr. og 4,1 mia. kr. årligt (Aggerholm og Boesen, 2026).

En væsentlig pointe omkring differentieret moms er derfor, at det ikke kan forventes, at hele besparelsen vil slå igennem på forbrugerpriserne. De administrative omkostninger vil

---

²¹ Kilde: <https://www.ft.dk/samling/20251/almdel/sau/spm/225/svar/2203560/3137574.pdf>

²² Se bl.a. https://econ.au.dk/fileadmin/ECON/Subsites/CEFAU/Differentieret_moms_er_en_virkelig_virkelig_d%C3%A5rlig_ide.pdf

væltet over til forbrugerne og dermed bliver den faktisk besparelse på en nedsat moms på fødevarer mindre end den umiddelbare.

For det tredje vil introduktionen af differentieret moms for fødevarer åbne op for, at andre grupper kan forsøge at påvirke politikerne til at netop deres produkt også omfattes en lavere momssats. Dette fænomen kaldes "rent-seeking", hvor interessenter bruger ressourcer på at skaffe en gevinst (lavere momssats) i stedet for at skabe egentlige nye værdier, hvilket også er en samfundsøkonomisk omkostning (Tullock, 1967; Krueger, 1974).

Det danske momssystem har siden indførelsen i 1967 kun haft én sats (bortset fra nulsats på dagblade) og siden 1992 har den sats været 25 pct. (Skatteministeriet, 2024). Den ensartede momssats er en af de egenskaber, ved det danske skattesystem, der tjener international anerkendelse (Tax Foundation, 2025).

Midlertidige afgiftsnedsættelser bør ikke træde i kraft ved knaphed

I forbindelse med prisstigninger på brændstof har en række partier ytret ønske om at sænke brændstofafgifterne midlertidigt, med det formål at sikre lavere brændstofpriser for husholdningerne.

Det er dog et misforstået hensyn. De stigende brændstofpriser er et udtryk for stigende knaphed på olie, foranlediget af lukningen af Hormuzstrædet for skibstrafik. Normalvis transporteres 20 pct. af verdens olieeksport gennem strædet²³.

Her spiller priserne en afgørende rolle i at sikre, at den nu mere knappe ressource anvendes, hvor den skaber størst værdi for den enkelte. Derfor er det langt fra oplagt, at politikerne ønsker at påvirke priserne i en nedadgående retning i en situation med akut knaphed. Afgiftsnedsættelser i en situation med akut knaphed er derfor ikke gavnligt, da det vil svække prisens funktion, og allokeringen vil derfor være mindre effektiv.

Alligevel har en lang række lande reduceret brændstofafgifterne for at understøtte forbrugerne i forbindelse med stigende brændstofpriser²⁴.

Standard skatteteori kan hjælpe med at forstå, hvem – forbrugere eller producenter – der bærer den økonomiske byrde ved en afgift, afhængig af efterspørgsels- og udbudskurvernes elasticitet. I en situation med uelastisk udbud, f.eks. i en situation, hvor udbuddet svært kan øges, vil lavere afgifter medføre, at prisen før-afgift på brændstof blot stiger. Dermed vil afgiftsnedsættelser, hvis tilstrækkelig mange lande gennemfører dette, ikke medføre lavere pumpepriser.

---

²³ Kilde: <https://www.berlingske.dk/internationalt/truende-oliekrise-sætter-trump-under-tidspres-men-iran-har-ikke-travlt-med-at-afslutte-krigen>

²⁴ Disse lande omfatter per 7. april 2026 bl.a. Albanien, Australien, Østrig, Kroatien, Tjekkiet, Irland, Italien, Letland, Polen, Portugal, Slovenien, Spanien, Sverige og Tyrkiet. Kilde: <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/2026-energy-crisis-policy-response-tracker>

Vælger politikerne alligevel at sænke brændstofafgifterne midlertidigt og uden det påvirker verdensmarkedsprisen, kan en husstand, der kører 20.000 km om året i en benzinbil forvente en besparelse på 3.500 kr., så længe nedsættelsen varer.

At en midlertidig afgiftsnedsættelse er en dårlig idé betyder imidlertid ikke, at det er ufornuftigt at justere på brændstofafgifterne permanent. Inden for de kommende år vil vejtransporten omfattes af EU's nye kvotesystem, ETS2, hvilket betyder, at brændstofafgifterne stiger. I den forbindelse kan det være hensigtsmæssigt at sænke de danske brændstofafgifter. Afgifter bør generelt svare til aktivitetens eksterne skadevirkninger, hverken mere eller mindre. En justering af brændstofafgifterne kan oplagt være en del af en større reform af bilafgifterne, som foreslået i CEPOS' bilreform (Andersen og Brøns-Petersen, 2025a).

Midlertidige afgiftsnedsættelser er derimod ikke særligt gavnlige skattelettelser. Selvom de kan give midlertidige besparelser for forbrugerne, giver de ikke anledning til strukturelle forbedringer i økonomien, hvorfor midlertidige lettelser fungerer som udgiftspolitik fremfor som faktiske skattelettelser.

Styrk den økonomiske regulering af forsyningssektoren

Fødevarerpriserne er i de forgangne fem år steget med 31 pct. og er dermed den gruppe af varer og services, hvor prisen er steget mest. De generelle forbrugerpriser er i samme periode steget med 18 pct. Prisstigningen på fødevarer er dog dæmpet markant siden 2022. Siden da er reallønnen og dermed købekraften alligevel genoprettet og forbedret.

Stigende fødevarerpriser er imidlertid ikke en anledning til, at politikerne bør forsøge at påvirke dem, f.eks. gennem differentieret moms eller midlertidige afgiftsnedsættelser. Politikerne bør derimod interessere sig langt mere for forsyningspriserne. Dele af forsyningsområdet har karakter af at være naturlige og/eller regulatoriske monopoler og er dermed som udgangspunkt ikke udsat for konkurrence. Det betyder, at der som udgangspunkt ikke er et effektiviseringspres på forsyningsvirksomhederne.

Selvom områderne er underlagt varierende omfang af økonomisk regulering, der skal sikre et effektiviseringspres og dermed lavere priser for forbrugerne, er nettopriserne på forsyning generelt steget mere end det generelle nettoprisindeks.

På baggrund af notatet anbefales det derfor, at:

- **Politikerne afholder sig fra at forsøge at påvirke priserne på f.eks. fødevarer og brændstof påvirket af markedsudsving**

Det kan f.eks. være ved f.eks. at indføre differentieret moms eller ved at sænke brændstofafgifterne midlertidigt. Det vil medføre unødvendige samfundsøkonomiske omkostninger.

- **Der rettes politisk fokus mod forsyningsområdet**

Forsyningssektorerne har karakter af at være naturlige eller regulatoriske monopoler, hvor økonomisk regulering er et oplagt værktøj til at sikre lave forbrugerpriser. Tidligere analyser viser, at større effektivitet kan medføre samfundsøkonomiske gevinster med et potentiale på op mod 12,7 mia. kr.

- **Fjernvarme- og affaldsområdet bør i højere grad udsættes for effektiviseringspres**

Særligt fjernvarme- og affaldsområdet er i svag grad udsat for effektiviseringspres pga. den nuværende regulering. Det anbefales på affaldsområdet, at kommunernes regulatoriske monopol ophæves, at prislofter udmeldes snarest, at de kommunale affaldsordninger selskabsføres samt at hvile-i-sig-selv-princippet ophæves. På fjernvarmeområdet er der behov for en større gennemgang af reguleringen, men et element i at skabe et større effektiviseringspres er at ophæve tilslutnings- og benyttelsespligten.

- **Undersøge om den økonomiske regulering af el-, gas- og vandsektorerne er hensigtsmæssig**

Selvom disse sektorer i højere grad er omfattet økonomisk regulering, er nettopriserne her steget mere end de generelle nettopriser. Derfor er det relevant at undersøge, om der

er et øvrigt potentiale for effektivisering, der kan komme forbrugerne til gavn. Det kan f.eks. være at afskaffe hvile-i-sig-selv-princippet, der stadig gælder for vand og gas-sektorerne.

Referencer

- Abildgren, Kim, og Kim Kuchler. 2019. "Revisiting the inflation perception conundrum". *Danmarks Nationalbank Working Paper*, nr. 144. <https://www.nationalbanken.dk/media/bcdfcaxl/workingpaper-144.pdf>.
- Aggerholm, Tina, og Troels Chr. Nielsen Boesen. 2026. "Differentieret moms giver byrder i milliardklassen". DI analyse. Dansk Industri. <https://www.danskindustri.dk/arkiv/analyser/2026/01/differentieret-moms-giver-byrder-i-milliardklassen/>.
- Andersen, Line, og Otto Brøns-Petersen. 2024. "Husstandene kan i gennemsnit spare 900 kr. på affaldsgebyrer". Notat. CEPOS. <https://cepos.dk/artikler/husstandene-kan-i-gennemsnit-spare-900-kr-pa-affaldsgebyrer/>.
- . 2025a. "CEPOS' bilreform: et opgør med skæve og høje afgifter". CEPOS. <https://cepos.dk/artikler/cepos-bilreform-et-opgor-med-skaeve-og-hoje-afgifter/>.
- . 2025b. "Affaldsgebyrerne er steget med 50 pct. siden 2019". CEPOS notat. CEPOS. <https://cepos.dk/artikler/affaldsgebyrerne-er-steget-med-50-pct-siden-2019/>.
- Brøns-Petersen, Otto. 2020. "Dansk fjernvarme er for dyr og sektoren for ineffektiv". CEPOS notat. CEPOS. <https://cepos.dk/artikler/dansk-fjernvarme-er-for-dyr-og-sektoren-for-ineffektiv/>.
- . 2025. "Klimapolitik – afgifter eller reguleret planøkonomi". *CEPOS Arbejdspapir*, nr. 86. <https://cepos.dk/artikler/arbejdspapir-86-klimapolitik-afgifter-eller-reguleret-planokonomi/>.
- Brøns-Petersen, Otto, og Line Andersen. 2022. "Borgerne kan spare 2,0-2,6 mia. kr. årligt på affaldsområdet". CEPOS. <https://cepos.dk/artikler/borgerne-kan-spare-2-0-2-6-mia-kr-aarligt-paa-affaldsomraadet/>.
- Copenhagen Economics. 2005. "Market Opening in Network Industries Part I: Final Report".
- De Økonomiske Råds formandskab. 1997. "Dansk Økonomi, efterår 1997". <https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-efteraar-1997>.
- Embedsmandsudvalgets ideoplæg. 2005. "Serviceeftersyn af vandsektoren". <https://ens.dk/forsyning-og-forbrug/oekonomisk-regulering-af-vandselskaberne>.
- Falch, Morten, Anders Henten, Knud Erik Skouby, og Reza Tadayoni. 2008. "Det danske telemarkeds udvikling, 1998-2007". Working Paper 119. DTU.
- Forsyningstilsynet. 2025a. "Analyse af overordnede modeller for prislofter over de kommunale affaldsgebyrer for husholdninger". https://forsyningstilsynet.dk/Media/638979293408704847/Analyse%20af%20overordnede%20modeller%20for%20prislofter_04.11.25.pdf.
- . 2025b. "Kommunale affaldsgebyrer 2019-2025". <https://forsyningstilsynet.dk/Media/638986196020186285/Rapport%20-%20Kommunale%20affaldsgebyrer%202019-2025.pdf>.
- Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen. 2020. "Potentiale for en mere effektiv forsyningssektor gennem bedre regulering". Velfungerende markeder 37. <https://kfst.dk/media/dxclhrfe/forsyningssektoren.pdf>
- . 2022. "Den økonomiske regulering giver lavere priser på drikkevand". https://kfst.dk/media/3sjlzk52/den-%C3%B8konomiske-regulering_gr%C3%B8n.pdf.

- Krueger, Anne O. 1974. "The Political Economy of the Rent-Seeking Society". *The American Economic Review* 64:291–303.
- Kühl, Jesper. 2025. "Lønmodtagerne har indhentet tabt købekraft – modtagere af overførselsindkomster må vente til 2029". Analyse. Rockwool Fonden. https://rockwoolfonden.s3.eu-central-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2025/10/Analyse_Lon-overf-og-inflation_publ2_okt.pdf?download=true.
- Lauritzen Consulting. 2020. "Liberaliser affaldssektoren". CEPOS. <https://cepos.dk/artikler/liberaliser-affaldssektoren/>.
- Lauritzen Consulting, og Otto Brøns-Petersen. 2018. "Regulering af forsyningstjenester". Notat. CEPOS. <https://cepos.dk/wp-content/uploads/2024/08/regulering-af-forsyningstjenester-notat.pdf>?
- McKinsey&Company. 2016. "Forsyningssektorens effektiviseringspotentiale".
- Produktivitetskommissionen. 2013. "Konkurrence, internationalisering og regulering. Analyserapport 2." <https://www.sbst.dk/Media/638253469597589761/Konkurrence%20internationalisering%20og%20regulering%20%20Analyserapport%20%20%20Byggepolitik.pdf>.
- Skatteministeriet. 2024. "Analyse af differentieret moms". <https://skm.dk/aktuelt/publikationer/rapporter/analyse-af-differentieret-moms>.
- Tax Foundation. 2025. "International Tax Competitiveness Index 2025". https://taxfoundation.org/wp-content/uploads/2025/10/International_Tax_Competitiveness_Index_2025_10-21.pdf.
- Tullock, Gordon. 1967. "The Welfare Costs of Tarrifs, Monopolies and Theft". *Economic Inquiry* 5 (3):224–32. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.1967.tb01923.x>.
- Vandreguleringsudvalget. 2025. "Vandreguleringsudvalget. Første delrapport". <https://www.vandreguleringsudvalget.dk/Media/638865192502959715/Delrapport.pdf>.